

V L A A M S P A R L E M E N T

stuk **210** (2009-2010) – Nr. 1
ingediend op 27 oktober 2009 (2009-2010)

Beleidsnota

Armoede

2009-2014

ingediend door mevrouw Ingrid Lieten,
viceminister-president van de Vlaamse Regering,
Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen,
Media en Armoedebestrijding

Een beleidsnota geeft de grote strategische keuzen en opties van het beleid voor de duur van de regeerperiode weer. De nota is de weergave van de visie van de functioneel bevoegde minister en vormt de basis van een debat in het Vlaams Parlement. In voorkomend geval zullen de uitvoeringsmaatregelen, daar waar nodig, ter goedkeuring aan de Vlaamse Regering of het Vlaams Parlement worden voorgelegd.

INHOUD

Inleiding.....	5
1. Armoede	6
1.1. Armoede.....	6
1.2. Armoedebestrijding	6
2. Armoede in Vlaanderen	8
2.1. Werk.....	8
2.2. Inkomensarmoede	9
2.2.1. Inkomens onder de armoederisicogrens	9
2.3. Wonen, energie en water	10
2.4. Onderwijs en vorming.....	12
2.5. Samenleven.....	13
2.5.1. Participatie.....	13
2.5.2. Vrijtijdsbesteding.....	14
2.6. Gezondheid/Sociale zekerheid en bijstand	15
2.6.1. Sociale transfers	15
2.6.2. Gezondheid.....	17
2.6.3. Maatschappelijke dienstverlening.....	18
2.6.4. Schuldoverlast.....	19
3. Beleidshefbomen	20
3.1. “De overheid kiest expliciet voor een samenhangende strategie van armoede op lange termijn”.....	22
3.1.1. Permanent armoedeoverleg.....	22
• Kinderen en hun gezin	22
• Ouderen, armoede en vereenzaming	23
3.1.1.1. Vlaams Actieplan Armoedebestrijding	25
3.1.1.2. Horizontaal permanent armoedeoverleg.....	25
3.1.1.3. Verticaal permanent armoedeoverleg.....	26
3.1.2. De strijd tegen armoede is een zaak van iedereen	28
3.1.2.1. Europa.....	28
3.1.2.2. Interfederale samenwerking	29
3.1.2.3. Samenwerkingsakkoord betreffende de bestendiging van het armoedebeleid	29
3.1.2.4. Interministeriële Conferentie Sociale Integratie	30
3.1.2.5. Nationaal actieplan sociale insluiting.....	30
3.1.2.6. Brussel	30
3.2. “Kennis over armoede moet blijvend verzameld”	31
3.2.1. Armoedetoets	31
3.2.2. Onderzoek en kennisverzameling	31
3.3. “Diverse actoren vormen beleidsnetwerken”.....	32
3.3.1. Stakeholders van het beleid.....	32
3.3.1.1. De verenigingen waar armen het woord nemen en het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen	32
3.3.1.2. Werkveld.....	33
3.3.1.3. Academici.....	33
3.3.1.4. Lokale besturen	33
3.3.1.5. Sociale partners	33
3.3.1.6. Meldpuntfunctie	33
3.4. “Kennis over armoede moet breed verspreid”.....	34
3.4.1. Kennisverspreiding en sensibilisering	34
3.4.2. Informatie en communicatie.....	34

Inleiding

Zoals vermeld in het Vlaams regeerakkoord is de bestrijding van armoede een topprioriteit. Binnen de Vlaamse Regering werd ik als minister aangesteld met de specifieke bevoegdheid het armoedebeleid te coördineren. Het is een uitdaging om deze topprioriteit te vertalen naar mensen die met armoede geconfronteerd worden, naar alle actoren die zich met armoedebestrijding bezig houden en naar het beleid terzake. De manier waarop onze samenleving georganiseerd is, leidt onherroepelijk tot sociale uitsluiting. De kloof tussen wie kan volgen in het economische, sociale en culturele model en wie, om welke reden dan ook, niet 'past' in dit model, wordt steeds groter. Een ontwikkelde samenleving kan dergelijke kloof niet tolereren.

Een maatschappij is de som van alle talenten, geen aftelrijmpje waarin mensen die het moeilijker hebben uit de boot vallen. Een daadkrachtig Vlaanderen garandeert sociale grondrechten aan iedereen die in Vlaanderen woont door hem of haar de toegang te geven tot de hulpbronnen om die grondrechten uit te oefenen. Niet iedereen heeft daarbij evenveel ondersteuning nodig. Sommigen krijgen meer hulpmiddelen, anderen minder, nog anderen geraken er op eigen kracht. Het lijkt contradictorisch, maar in werkelijkheid wordt gelijkheid geboren uit ongelijke maatregelen.

Alle mensen moeten dus de kans krijgen om de talenten die ze in zich dragen verder te ontwikkelen. Laat iedereen aan de samenleving bijdragen op zijn of haar manier, met zijn of haar mogelijkheden en waardeer dat ook. Sociale uitsluiting is nooit rendabel: we laten teveel talenten en krachten verloren gaan.

Als Vlaanderen wil behoren tot de Europese welvaartstop kunnen we ons er niet bij neerleggen dat er mensen in armoede leven. Samen met mijn collega's in de Vlaamse Regering, met alle stakeholders en met mensen die in armoede leven, wil ik een bijdrage leveren aan de strijd tegen armoede. Ik wil met alle actoren van armoedebestrijding eerder een preventief dan een curatief beleid maken.

Daarbij worden de doelstellingen uit de volgende twee documenten als uitgangspunten naar voor geschoven:

- **Pact 2020** met 20 doelstellingen om Vlaanderen naar de top van Europa te leiden. De doelstellingen zijn opgedeeld in vijf centrale thema's. Dit Pact werd met de sociale partners en het verenigingsleven in het ViA-atelier van 27 april 2009 verder vertaald m.b.t. de armoedeproblematiek (inclusief 'Doorbraken als vuist tegen armoede' verder in de nota vernoemd).
- **Decenniumdoelen**

Met alle actoren samen kunnen we belangrijke vooruitgang boeken bij de realisatie van deze doelstellingen, wat onze samenleving ongetwijfeld warmer zal doen kleuren.

1. Armoede

1.1. Armoede

Bestaansonzekerheid, armoede en sociale, economische en culturele uitsluiting, zelfs van één enkele mens, doen op een ernstige manier afbreuk aan de waardigheid en aan de gelijke rechten van alle mensen zoals bepaald in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens van 10 december 1948. Of met andere woorden: armoede toelaten, is een schending van de mensenrechten.

Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere gebieden van het individuele en collectieve bestaan. Het scheidt mensen in armoede af van de algemeen aanvaarde leefpatronen van de samenleving. Deze kloof kan enkel overbrugd worden wanneer de samenleving, zowel het beleid als het brede middenveld en andere actoren, een beroep doet op de kracht die mensen in armoede en hun omgeving bezitten, de voorwaarden creëert zodat mensen in armoede deze kracht kunnen aanwenden en iedereen gelijke kansen geeft om aan alle aspecten van de samenleving deel te nemen.¹

Armoede is dus niet louter een kwestie van onvoldoende inkomen maar een vraagstuk met vele dimensies. Bovendien sluit ik mij graag aan bij degenen die onder het begrip armoede ook door mensen ervaren gevoelens van machteloosheid, kwetsbaarheid, wantrouwen en angst rekenen.

Deze visie op armoede noodzaakt ons om onszelf een ambitieuze doelstelling te stellen: armoede uitroeien.

Daarom pleit ik voor een beleid dat niet de armen bestrijdt maar wel de mechanismen die mensen uitsluiten. Ik zal er op toezien dat in elk beleidsdomein wordt aangegeven hoe uitsluiting kan voorkomen worden en uitgesloten wordt

1.2. Armoedebestrijding

Armoede is een netwerk van sociale uitsluitingen op verschillende levensdomeinen die intens met elkaar verweven zijn. Armoedebestrijding moet gericht zijn op een volwaardige participatie aan de samenleving, zodat iedereen ten volle kan genieten van alle sociale grondrechten. De intrinsieke kenmerken waaraan een doeltreffend armoedebestrijdingsbeleid minstens moet voldoen zijn dan ook::

Empowerend beleid

Empowerment is een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie. Mensen in armoede zijn de greep op hun eigen leven verloren en beschikken meestal niet over de nodige handvaten om het weer in handen te nemen. Een performant armoedebestrijdingsbeleid helpt hen daarbij.

¹ Naar Jan Vranken.

Participatief beleid

De actieve participatie van mensen in armoede moet ernstig worden genomen en voldoende worden ondersteund. Hun kennis en ervaring bieden een bijzondere meerwaarde voor een slagkrachtig armoedebestrijdingsbeleid. Daarbij moeten we rekening houden met de essentiële voorwaarden van de dialoogmethode: voldoende tijd, tweerichtingscommunicatie en terugkoppeling. Respect en begrip moeten de sleutelwoorden zijn. Mensen in armoede moeten weten en voelen dat naar hun ervaringen wordt geluisterd en de beleidsmakers moeten er rekening mee houden.

Preventief beleid

De overheid moet voorkomen dat bestaande of nieuwe maatregelen mensen uitsluiten of armoede veroorzaken. Er moet onderzocht worden wat nodig is om armoede te voorkomen en de armoedespiraal te doorbreken. Adequaat reageren op nieuwe maatschappelijke ontwikkelingen is daarvan een noodzakelijk onderdeel.

Integraal beleid

Gezien de complexiteit van de problematiek kan armoede niet bestreden worden vanuit één beleidsbevoegdheid. Armoedebestrijding is dus niet de verantwoordelijkheid van één beleidsdomein of één minister. Daarom moet er aandacht zijn voor de samenhang in het beleid. Als coördinerend minister wil ik erop toezien dat er binnen verschillende beleidsdomeinen gecoördineerde initiatieven inzake armoedebestrijding worden genomen.

Inclusief beleid

Een inclusief beleid voeren, betekent dat men binnen de reguliere beleidsdomeinen zoveel mogelijk probeert geïntegreerde regels en normen te ontwerpen die rekening houden met de effecten op de diversiteit aan onderscheiden doelgroepen, zoals mensen in armoede.

Volgehouden beleid

Het armoedebestrijdingsbeleid moet een langetermijnbeleid zijn, dat gedragen wordt door een gedeelde visie op armoede en armoedebestrijding.

Evaluatief beleid

De evaluatie van beleidsmaatregelen is in het kader van armoedebestrijding cruciaal. We moeten onderzoeken hoe beleidsmaatregelen effectief de levenskwaliteit van mensen in armoede verhogen. Ook hierin moeten mensen in armoede zelf een stem hebben. Monitoring, of het opvolgen van het beleid, is een eerste vereiste voor een evaluatief beleid. Het gaat om het systematisch en continu verzamelen, analyseren, periodiek vergelijken en rapporteren van data op basis waarvan ingeschat kan worden of met het beleid beoogde resultaten ook daadwerkelijk behaald werden. Monitoring leert ons iets over de vraag of er al dan niet vooruitgang is geboekt in de richting van de beoogde effecten of resultaten. Een evaluatief beleid gaat echter verder, graaft dieper. Men gaat op zoek naar verklaringen, naar correlaties tussen verschillende fenomenen die kunnen leiden tot de vastgestelde resultaten en effecten. Evalueren is het in de diepte beoordelen en gebruiken van de beleidsresultaten voor de bevestiging, bijsturing of ommekeer van beleidsmaatregelen.

2. Armoede in Vlaanderen

Een performant en gecoördineerd armoedebestrijdingsbeleid vertrekt vanuit een degelijke contextanalyse van de problematiek. Daarom heb ik aan de administratie Welzijn, Volksgezondheid en Gezin gevraagd om deze 'feiten en cijfers' beknopt aan te leveren. Daarbij mag niet uit het oog verloren worden dat armoede een netwerk is van sociale uitsluiting op verschillende levensdomeinen. Er zijn dus vaak verbanden en interacties tussen uitsluiting op verschillende levensdomeinen. Vanzelfsprekend valt het buiten het opzet van dit onderdeel van deze beleidsnota om een exhaustief cijfermatig beeld te schetsen van de armoedeproblematiek in Vlaanderen in al zijn complexiteit.

2.1. Werk

De posities die mensen innemen op de arbeidsmarkt drukken een rechtstreekse stempel op hun huidige (en toekomstige) inkomen en bijgevolg op hun bestedingsmogelijkheden en levensomstandigheden. Wie in armoede leeft, kende voorheen veelal een hobbelig arbeidsmarktparcours, bevindt zich nu in een bedenkelijke arbeidsmarktsituatie of staat - soms al langere tijd - buiten het arbeidsmarktcircuit. De arbeidsmarktloopbaan heeft ook gevolgen voor het risico op armoede op oudere leeftijd: wie geen volledige of voltijdse loopbaan had, heeft meer kans om het later ook met een zeer laag inkomen te moeten stellen.

Arbeid heeft ook andere functies dan het louter verschaffen van een inkomen. Het gaat om het structureren van tijd, sociaal contact, het hebben van collectieve doelen, status en activiteiten. Deze hangen vaak samen met mentaal (on)welbevinden, (laag) zelfvertrouwen en (geringe) levensvreugde. Waar mensen niet aan de slag (kunnen) zijn, kan het aangewezen zijn om deze functies op andere manieren te verwezenlijken.

Het hebben van een job biedt in de meeste gevallen nog altijd een goede bescherming tegen inkomensarmoede. In 2007 bevond in Vlaanderen slechts 3% van wie werkt zich onder de armoederisicogrens.

Armoedebestrijding kan zich echter niet beperken tot de arbeidsmarktactivering. Ruim twee derde van wie in armoede leeft, is niet activeerbaar voor de arbeidsmarkt. 20% van de mensen in armoede zijn al aan het werk ("werkende armen"), zij het vaak in tijdelijke, deeltijdse, minder goed betaalde of minder duurzame en minder kwaliteitsvolle banen. Anderen zijn te jong (-18), te oud (65+), te ziek om te werken of studeren nog. Het overige derde is vaak ouder, maar nog niet pensioengerechtigd, of staat ver van de arbeidsmarkt: oudere vrouwen die nog nooit gewerkt hebben, mensen met psychische problemen, verslavingen of complexe (armoede)situaties die niet onmiddellijk ingeschakeld kunnen worden.

De gevolgen van de huidige crisis zullen zich ook laten voelen in de algemene werkgelegenheid. Naast deze algemene tendens, rijst de vraag wat het lot is van de verschillende 'kansengroepen' op de arbeidsmarkt. De toestand van laaggeschoolden op onze arbeidsmarkt blijft nog altijd weinig rooskleurig. Zo zien we een sterker dan gemiddelde stijging van de werkloosheid bij laaggeschoolden (+4,7% tegenover eind 2007), terwijl de werkloosheid bij hooggeschoolden nagenoeg stabiel blijft.

De groepen die het vaakst aan lage lonen worden tewerkgesteld zijn jongeren, laaggeschoolden, deeltijds werkenden en vrouwen.

Een belangrijke indicator om sociale uitsluiting in kaart te brengen is het aandeel personen in werkloze huishoudens. In Vlaanderen was dit in 2007 het geval voor 7,9% van de volwassenen (Brussel 22%) en 5,7% van de kinderen (Brussel 25,7%). Het aandeel vrouwen in werkloze huishoudens ligt hoger dan het aandeel mannen. Het inkomensarmoederisico van werkloze huishoudens met kinderen is torenhoog. Het te lage bedrag van de werkloosheidsuitkeringen en het feit dat werklozen vaak samenwonen, vormen belangrijke verklaringen in dit licht. Twee derde (66,3%) van wie in Vlaanderen in een werkloos huishouden met kinderen woont, bevindt zich onder de armoederisicogrens. Ook huishoudens met kinderen met een lage werkintensiteit (waar bijvoorbeeld één persoon deeltijds aan het werk is), vertonen een hoog armoederisico. Deze gezinnen kampen met verschillende vormen van deprivatie: zo is 4 op 10 niet in staat om de woning voldoende te kunnen verwarmen, 2 op 10 kan niet om de twee dagen een eiwitrijke maaltijd eten en maar liefst 4 op 10 van de volwassenen in deze gezinnen kampt met chronische ziekten of handicaps en wordt daardoor gehinderd in de dagelijkse werkzaamheden.

Als we de activiteitsstatus bekijken, zien we ook dat veel van deze volwassenen ver van de arbeidsmarkt verwijderd zijn: zo heeft 1 op 4 nog nooit gewerkt, 1 op 5 leeft van een ziekte- of invaliditeitsuitkering, 6 op 10 is ouder dan 45 jaar.

2.2. Inkomensarmoede

Armoede is veel meer dan een tekort aan inkomen. Toch is het beschikken over voldoende financiële middelen erg belangrijk. Financiële problemen zijn vaak zowel oorzaak als gevolg van uitsluiting op andere levensdomeinen.

2.2.1. Inkomens onder de armoederisicogrens

Om het (financiële) armoederisico te meten wordt gebruik gemaakt van een relatieve armoederisicodrempel. Personen die moeten rondkomen met een inkomen dat lager ligt dan 60% van het beschikbare mediaaninkomen, lopen dan een verhoogd risico op armoede. In Vlaanderen was dit in 2007 het geval voor meer dan één op tien personen. Vlaanderen bevindt zich hiermee op de derde plaats binnen Europa. Voor deze cijfers wordt gebruik gemaakt van de Belgische armoededrempel. Indien we echter de vergelijking maken met de Vlaamse armoededrempel (60% van het beschikbare mediaaninkomen in Vlaanderen), loopt meer dan één op acht personen in Vlaanderen een verhoogd armoederisico. Vlaanderen bevindt zich dan slechts op een negende plaats in Europa. Op basis van de Vlaamse armoededrempel scoort Vlaanderen beduidend slechter in de Europese rangorde. Acht Europese lidstaten hebben een lager inkomensarmoederisico. Er is dus nog heel wat werk aan de winkel.

Bepaalde doelgroepen worden echter geconfronteerd met een (veel) hoger armoederisico: vrouwen, 65-plussers, alleenstaanden, eenoudergezinnen, personen die niet werken, werkloze gezinnen en huurders. Wat betreft personen van vreemde afkomst zijn er geen Vlaamse cijfers naar inkomensarmoede, maar onderzoek over België wijst er op dat het armoederisico meer dan drie keer hoger ligt. Meer dan de helft van de personen van Turkse of Marokkaanse afkomst leven in armoederisico.

Inkomensarmoederisico Vlaanderen – Percentage personen met een equivalent beschikbaar inkomen lager dan 60% van het mediaan nationaal equivalent inkomen (Belgische armoededrempel)

	2004	2005	2006	2007
Vlaams inkomensarmoederisico volgens Belgische drempel	10,8	11,3	11,4	10,9
Vrouw	11,6	11,9	12,4	11,6
65-plussers	20,4	21,8	23,1	22,3
Alleenstaande	16,7	19,3	20,5	21,7
Eenoudergezin	22,6	19,3	23,8	27,6
Niet-werkenden	18,7	19,0	20,1	18,7
Werkloos gezin met kinderen	56,9	65,6	70,7	67,4
Werkloos gezin zonder kinderen	25,2	20,0	25,6	22,8
Huurder	17,8	19,8	20,6	21,9

Bron: EU SILC

Inkomensarmoederisico Vlaanderen – Percentage personen met een equivalent beschikbaar inkomen lager dan 60% van het mediaan Vlaanderen equivalent inkomen (Vlaamse armoededrempel)

	2004	2005	2006	2007
Vlaams inkomensarmoederisico volgens Vlaamse drempel	13,4	13,7	13,5	13,4

Bron: EU SILC

2.3. Wonen, energie en water

Het recht op wonen is zowel opgenomen in de grondwet als in het decreet houdende de Vlaamse Wooncode. Toch stellen we nog altijd vast dat een goede en betaalbare woning niet voor iedereen in Vlaanderen beschikbaar is.

Het armoederisico bij huurders was in 2007 in Vlaanderen zowat drie keer groter dan bij eigenaars (21,7% versus 7,9 %). Het aanbod aan betaalbare en kwaliteitsvolle sociale huisvesting is nog te beperkt in vergelijking met de bestaande woonbehoefte van de lagere inkomensgroepen. Het aantal sociale huurwoningen in Vlaanderen lag eind 2007 op 139.358, een stijging met 1521 tegenover eind 2006. Diegenen die niet binnen de betaalbare en kwaliteitsvolle sociale huursector terecht kunnen, zijn aangewezen op het aanbod van de private huurmarkt.

Over het algemeen zijn het de huishoudens met de laagste inkomens die geconfronteerd worden met de meest problematische woonsituatie op de private huurwoningmarkt. Zij beschikken immers over de minste keuzemogelijkheden en huren vaak noodgedwongen een woning van matige of slechte kwaliteit. De private huurders besteden gemiddeld bijna 30 % van hun inkomen aan huur, terwijl het aandeel van het inkomen dat zowel de sociale huurders als de afbetalende eigenaars spenderen aan de zogenaamde naakte woonkost een heel stuk lager ligt (rond 22 %). Van alle private huurders behoort 22,3 % tot het laagste inkomens. Dit zijn huishoudens die, omwille van hun preciaire woonsituatie, behoren tot de doelgroep van de sociale huisvesting, maar momenteel geen toegang hebben tot een sociale huurwoning.

Het groeiende aantal kleine huishoudens ten gevolge van demografische ontwikkelingen (meer alleenstaanden, vergrijzing) heeft een direct effect op de woningmarkt en op het energiegebruik. Alleenwonenden (en zeker oudere mensen) lopen een hoger risico op armoede en energiearmoede in het bijzonder.

Bovendien blijkt dat het aandeel alleenstaanden (42,7 %) en éénuoudergezinnen (11,2 %) op de private huurwoningmarkt zeer hoog is. Deze huishoudens zijn afhankelijk van één inkomen, waardoor zij ook veel kwetsbaarder zijn voor tegenslagen en het armoederisico toeneemt. Zij moeten verder worden beschermd tegen ontsporing van woon- en/of energiekosten en tegen afsluiting van de elektriciteits- en gastoevoer.

Mensen in armoede hebben niet alleen meer problemen om een betaalbare woning te vinden, ze leven ook vaker in een woning van slechte kwaliteit of met onvoldoende comfort (uitrusting - toilet, badkamer, centrale verwarming, keuken en dubbele beglazing - en grootte van de woning). Uit recent onderzoek blijkt een duidelijke samenhang tussen de woningkwaliteit en een aantal socio-economische huishoudkenmerken. Het wonen in een slechte woning brengt problemen mee op vele vlakken, zoals ondermeer de gezondheid, het welbevinden, het energieverbruik, ...

Als gevolg van algemene prijsstijgingen van elektriciteit en aardgas maar ook door de strenge winter 2008-2009 en de financiële crisis, heeft een groeiend aantal gezinnen het moeilijk om de elektriciteits- en aardgasrekening te betalen. Meer gezinnen worden dan ook door hun leverancier aan de deur gezet wegens wanbetaling. Zij vallen niet zonder energie, maar worden verder toegeleverd door de netbeheerder. Op 1 april 2009 bevonden 63.949 gezinnen zich in deze situatie voor wat betreft elektriciteit (t.o.v. 52.514 eind 2006), en 44.202 klanten voor wat betreft aardgas (t.o.v. 37.321 eind 2006).

In een aantal wettelijk bepaalde gevallen kan de lokale adviescommissie (LAC) van de gemeente beslissen dat een klant ook effectief afgesloten mag worden. Het aantal afsluitingen voor elektriciteit steeg van 749 in 2006 tot 1429 in 2008. 1269 toegangspunten werden in 2008 opnieuw aangesloten. Het jaarlijkse aantal afsluitingen voor gas steeg in die periode van 1222 tot 3387; 2570 toegangspunten voor gas werden in 2008 opnieuw aangesloten.

Niet alleen hogere energiefacturen maar ook de niet altijd transparante dienstverlening door de leveranciers (gebrekkige facturatie, onvolledige informatieverstrekking, ...), kunnen gezinnen in armoede verder in de problemen brengen.

Sociaal achtergestelde gezinnen leven vaak in ongezonde (huur)woningen met een lage kwaliteit en energieprestatie. Zij hebben weinig tot geen budget om energiebesparende ingrepen in de woning door te voeren. De huidige ondersteuningsmaatregelen leiden bij deze doelgroep, zelfs allemaal samen genomen, niet tot daadwerkelijke investeringen gezien de vereiste voorfinanciering die voor velen onhaalbaar is. Ook de kennis van deze gezinnen over rationeel energiegebruik en over de financiële steunmaatregelen is beperkt.

Bovendien zijn ook verhuurders van goedkopere huurwoningen moeilijk te motiveren tot energiebesparende investeringen omdat het voordeel aan de huurder toekomt en de investeringskost niet meteen kan doorgerekend worden in de huurprijs.

Vanuit verschillende actoren op het terrein komen signalen dat mensen geconfronteerd worden met problemen op het vlak van watervoorziening. De integrale waterfactuur verzamelt de verschillende kosten: de prijs van het leidingwater, een bovengemeentelijke saneringsbijdrage en een gemeentelijke saneringsbijdrage. Vooral door de introductie en de stijging van de twee laatste elementen worden heel wat huishoudens geconfronteerd met hogere waterfacturen. De drinkwaterkosten in Vlaanderen voor een gemiddeld gezin met een gemiddeld verbruik zijn tussen 2006 en 2008 gestegen met 30 tot 70 %.

Afsluiting kan enkel via een tussenkomst van de lokale adviescommissie (LAC). Het aantal afsluitingen wordt niet permanent bijgehouden voor heel Vlaanderen, maar in 2007 hebben de Vlaamse watermaatschappijen zo'n 1400 keer afgesloten.

2.4. Onderwijs en vorming

Wat de kwaliteit van het onderwijs betreft behoort Vlaanderen al jaren tot de Europese top. De keerzijde van het verhaal is echter dat de kloof tussen sterke en zwakke leerlingen bijna nergens groter is dan in Vlaanderen. Kinderen uit de lagere sociale klassen beginnen vaak later aan het kleuteronderwijs en halen die achterstand vaak niet meer in. Alle onderzoeken bevestigen dat het onderwijsniveau van de moeder (net zoals dat van de vader) een zeer sterke voorspeller is van de onderwijskansen van kinderen. Hetzelfde geldt voor de economische inactiviteit van de ouders. Het gaat om 2 basisindicatoren van het sociaal en economisch kapitaal waarmee jongeren de school binnen stappen. Daarenboven blijken in het geheel van de schoolloopbaan de overgangen tussen kleuter-, lager, secundair en hoger onderwijs belangrijke scharniermomenten, of 'struikelblokken'. Schoolse vertraging treedt het vaakst op bij het begin van het lager en het secundair onderwijs. Daarnaast gebeurt ook het gros van de studieoriëntering in de 1ste graad van het secundair onderwijs.

De participatie aan het kleuteronderwijs is opmerkelijk lager bij kleuters van laaggeschoolde moeders (hoogstens lager secundair onderwijs voltooid), van inactieve vaders, maar ook bij kleuters met een vreemde nationaliteit (andere dan West-Europees of VS), bij anderstalige kleuters (Turks, Maghrebijnse of Arabische taal) en bij kleuters uit éénoudergezinnen. Peuters uit een kansarm milieu kennen gemiddeld 400 woordjes, terwijl een even oud kind uit een hoger opgeleide familie er 1200 kent; driemaal méér woordenschat dus. Deze kleuters starten niet alleen later aan het kleuteronderwijs, zij hebben ook een verhoogde kans op vertraging aan het eind van het kleuteronderwijs.

Ook in het lager onderwijs zijn er duidelijke verschillen naargelang de sociale afkomst van het kind. Zo is de kans op vertraging al in het 1ste leerjaar tienmaal groter bij kinderen van laaggeschoolde moeders dan bij kinderen van hooggeschoolden. Ook kinderen met niet-actieve vaders, kinderen van alleenstaande ouders, kinderen met een niet-westerse nationaliteit en anderstalige kinderen hebben meer kans op vertraging bij het begin van het lager onderwijs. Deze sociale ongelijkheid is op het einde van het lager onderwijs zelfs nog toegenomen.

De sociale ongelijkheid neemt verder toe in het secundair onderwijs en is de gecombineerde resultante van schoolse vertraging en studieoriëntering. We zien inderdaad dat de onder de vorm van schoolse vertraging opgebouwde ongelijkheid in het lager onderwijs zich ook manifesteert bij de studieoriëntering aan het begin van het secundair onderwijs. Daarenboven valt op dat sociale achtergrond bovenop de al dan niet opgelopen vertraging een belangrijke rol speelt bij de studieoriëntering.

In het secundair onderwijs is er nog steeds sprake van een watervaleffect waarbij jongeren vaak starten in het ASO, maar, vaak na een jaar overzitten, afzakken naar TSO of BSO. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het percentage zittenblijvers op het einde van het secundair onderwijs sterk verschilt naargelang van de richting: in het ASO heeft dan 13,1% van de leerlingen op het einde van het zesde jaar minstens één jaar achterstand opgelopen, in het TSO geldt dit voor 41,2% en in het BSO zelfs voor meer dan de helft van de leerlingen (57,6%).

Wat de ongekwalificeerde uitstroom uit het onderwijs betreft, zijn het vooral jongeren uit de lagere sociale klassen die nooit een diploma behalen dat hen toegang geeft tot het hoger onderwijs. De sociale ongelijkheid in de uiteindelijk behaalde diploma's en bijgevolg ook de startkansen op de arbeidsmarkt zijn een resultante van een voortschrijdende sociale selectie in het onderwijs. Waar gemiddeld bijna 1 op de 2 Vlaamse jongeren tegenwoordig een diploma hoger onderwijs behaalt, bedraagt dit bij kinderen van laaggeschoolden 1 op de 4, bij migrantenjongeren 1 op de 6, bij kinderen van hooggeschoolden daarentegen 4 op de 5.

Al worden de verschillen in deelname aan het hoger onderwijs vooral bepaald door de verschillen in toegang, toch blijkt de sociaaleconomische en de etnisch-culturele afkomst ook nog een bijkomende invloed uit te oefenen op de beslissing om al dan niet deel te nemen aan dat onderwijs (gegeven dat men toegang heeft). Bij jongeren met een diploma TSO participeren Nederlandstalige jongeren, jongeren met een westerse nationaliteit en jongeren met een hoger opgeleide moeder veel vaker in het hoger onderwijs.

In het algemeen geldt echter dat hoe hoger men geschoold is, hoe kleiner de kans is om als schoolverlater na een jaar nog werkloos te zijn. Voor leerlingen die een diploma hoger onderwijs hebben behaald, zijn de kansen op de arbeidsmarkt duidelijk nog gunstiger: van de leerlingen met een diploma hoger onderwijs van 1 cyclus zat nog 5,6% na een jaar zonder werk, voor leerlingen met een diploma van twee cycli was dit 6,6% en bij leerlingen met een universitair diploma gold dit nog voor 5,4%.

Zo blijken mensen met ten hoogste een diploma lager secundair onderwijs beduidend minder te participeren in de domeinen cultuur, sport, mobiliteit, wonen, De kloof tussen hoger- en lageropgeleiden neemt toe en manifesteert zich als een nieuwe maatschappelijke breuklijn in alle domeinen van het leven: van culturele en politieke voorkeuren over levenshoudingen, aspiraties en opvoedingspatronen tot werk, inkomen, gezondheid en levensverwachting.

2.5. Samenleven

Armoede is veel meer dan financiële problemen. Mensen in armoede ervaren uitsluiting op verschillende levensdomeinen. Deze komen vaak samen voor, waarbij uitsluiting op één domein het gevolg en de oorzaak is van uitsluiting op andere domeinen.

Het al dan niet mobiel zijn kan een enorm effect hebben op het netwerk van sociale uitsluitingen dat mensen in armoede ondervindt. Mensen in armoede leven vaak in isolement en hebben naast een aantal sociale hefboomen ook de materiële infrastructuur nodig om dat isolement, die kloof tussen hen en de buitenwereld, te kunnen overbruggen.

2.5.1. Participatie

Participatie betekent 'deelhebben aan iets'. Dat 'iets' verwijst doorgaans naar de samenleving en het sociale leven als geheel of naar een specifiek segment daarvan, zoals de arbeidsmarkt, het onderwijs, de gezondheidszorg, persoonlijke en sociale netwerken, cultuur of het beleid. Het recht op participatie is dus een transversaal gegeven, dat bij alle grondrechten van belang is en de nodige aandacht vereist.

In Vlaanderen participeren bepaalde kansengroepen vaak in meerdere domeinen tegelijk niet of in mindere mate.

Het opleidingsniveau blijkt de belangrijkste discriminerende factor te zijn in dit gebrek aan maatschappelijke participatie. Vooral laaggeschoolden en ouderen blijken het vaakst uitgesloten op meerdere domeinen. Ook het hebben van functiebeperkingen of handicaps zetten een rem op de participatie. Vrouwen participeren ook nog altijd minder in bepaalde domeinen. De Studiedienst van de Vlaamse Regering berekende dat ongeveer 8% van de bevolking helemaal niet deelneemt aan het verenigingsleven, sport en cultuur, niet politiek betrokken zijn en helemaal geen internet gebruiken. Bij laaggeschoolden gaat het om 20%, bij de midden- en hogeschoolden gaat het om slechts 2% en 0,5%. Ook op vlak van inkomen en het al dan niet hebben van functiebeperkingen ziet men dergelijke verschillen. Deze problematiek stelt zich ook bij mensen van vreemde afkomst.

Mensen in armoede lopen bovenop het risico op uitsluiting op al deze levensdomeinen ook een groter risico uitgesloten te worden door de digitale kloof. Internet en andere elektronische toepassingen worden steeds belangrijker op tal van levensdomeinen. Mensen met een laag inkomen, laagopgeleiden, ouderen, allochtonen en vrouwen worden het sterkst getroffen door de digitale kloof. De digitale kloof is ook gelaagd. Niet alleen toegankelijkheid is een knelpunt (5% van de personen in Vlaanderen heeft geen toegang tot internet, bij de laagste 20% inkomens is dit 17%). Ook het leren gebruiken van informatie- en communicatietechnologie en het gebruik ervan in het dagelijks leven is vaak een probleem, zeker voor de meest kwetsbare groepen.

2.5.2. Vrijtijdsbesteding

Mensen in armoede participeren minder in vrijetijdsactiviteiten. Het recht op vrijetijdsbesteding heeft ook niet altijd een breed maatschappelijk draagvlak. Vrijtijdsbesteding wordt vaak nog gezien als luxe in plaats van een recht. Nochtans heeft deelname aan vrije tijd talrijke positieve effecten, ook in het kader van armoedebestrijding. Zowel actieve als passieve participatie aan sociaal-culturele, sport- of jeugdactiviteiten, maar ook tijd voor recreatie en toerisme dragen bij tot de levenskwaliteit van mensen in armoede. Denken we hierbij onder andere aan de mentale en fysieke gezondheid, individuele ontplooiing, de persoonlijke meerwaarde van vrijwilligerswerk en levenslang leren, versterkte weerbaarheid en het uitbouwen van een sociaal netwerk.

Toch is er dus een participatiekloof tussen mensen in armoede en de rest van de bevolking. Eén op twee personen in Vlaanderen nam in 2006 niet aan deel sportieve, culturele en recreatieve activiteiten. Laaggeschoolden en mensen met lage inkomens, eenoudergezinnen, huishoudens met kinderen waar niemand werkt, zieken en invaliden en personen met een nationaliteit van buiten de EU25 participeerden echter opvallend minder. Het is precies de keuze hebben om al dan niet deel te nemen aan bovengenoemde activiteiten die bij mensen in armoede vaak ontbreekt. Dit impliceert dat ook de keuze om niet te participeren gerespecteerd wordt.

Eén op zeven personen in Vlaanderen gaf in 2006 aan zich geen week vakantie te kunnen veroorloven. Voor laaggeschoolden en niet-werkenden ligt dit cijfer hoger. Voor de 20% laagste inkomens is dit zelfs bijna twee op vijf. Recent onderzoek toont echter de positieve effecten van dergelijke vakantie aan. Initiatieven die vakanties meer toegankelijk maken voor deze doelgroep kunnen hier een belangrijke bijdrage leveren.

Niet alleen een beperkt inkomen bemoeilijkt vrijetijdsparticipatie, er zijn ook materiële, sociale, culturele en psychologische drempels. Er zijn vaak beperkte vervoersmogelijkheden en mogelijkheden van kinderopvang. Bovendien hebben mensen in armoede minder toegang tot de informatie over het aanbod en voelen ze zich geremd uit angst ongeschreven regels te overtreden. Er is nood aan het openstellen van het verenigingsleven en andere organisaties binnen de sector voor mensen in armoede. Maar ook mensen in armoede zelf moeten gestimuleerd worden deel te nemen aan het in Vlaanderen ruime aanbod aan vrijetijdsbesteding. Tevens is het aangewezen om bij het uitwerken van het aanbod na te denken over wat de mensen in armoede willen. Daarom moeten zij zelf betrokken en bevroegd worden, zodat het aanbod ook op hun interesses afgestemd raakt.

2.6. Gezondheid/Sociale zekerheid en bijstand²

2.6.1. Sociale transfers

Een gemiddeld Vlaams gezin haalde in 2006 10.001 euro of 26% van zijn inkomen uit sociale uitkeringen. Met sociale uitkeringen worden zowel de klassieke sociale zekerheidsuitkeringen (pensioenen, werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, ziekte- en invaliditeitsuitkeringen en kinderbijslag) als de sociale bijstandsuitkeringen bedoeld.

Zonder sociale transfers zou 36% van de bevolking onder de armoededrempel terechtkomen. Als de pensioenen gezien worden als primaire inkomens en niet als transfers, gaat het nog steeds om 21% van de bevolking. Begin 2007 ontvingen goed 945.000 Vlamingen een pensioenuitkering (exclusief de personen met een zuivere loopbaan bij de overheid). Het aantal door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA) betaalde uitkeringen is na het piekjaar 2005 weer gedaald tot het niveau van 2004. De daling is vooral te wijten aan het lagere aantal werkloosheidsuitkeringen. Het aantal kinderen dat recht geeft op kinderbijslag ligt in 2007 iets hoger dan het jaar voordien.

Om de toegang tot de gezondheidszorg te verzekeren bestaat er voor bepaalde risicogroepen een voorkeursregeling in de ziekteverzekering. Dit statuut wordt toegekend aan weduwnaars en weduwen, personen met een handicap, gepensioneerden, wezen, gerechtigden op sociale bijstandsuitkeringen en oudere langdurig werklozen. Bijkomende voorwaarde is wel dat het beschikbare gezinsinkomen een bepaalde maximumgrens niet overschrijdt. Het aantal personen dat als titularis recht heeft op een dergelijke verhoogde tegemoetkoming ligt in Vlaanderen iets lager dan 500.000, een cijfer dat de laatste jaren licht afneemt.

Evolutie van het aantal begunstigden van een aantal sociale zekerheidsuitkeringen, van 2002 tot 2007, telkens op 1 januari.

	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Pensioenuitkeringen*	920.983	926.467	925.953	935.138	944.656	945.308
Uitkering RVA**, vergoede werklozen	324.919	349.296	345.032	347.221	334.603	311.010
Kinderbijslag, rechtgevend kinderen	Nb	Nb	1.327.655	1.295.642	1.306.803	1.312.383
Verhoogde tegemoetkoming ziekteverzekering, titularissen	495.223	488.381	486.213	489.578	483.902	481.661

*Exclusief de personen die een pensioen genieten voor een zuivere loopbaan in de overheidssector.

**Maandgemiddelden

Bron: RVP, KSZ, RVA.

Naast de klassieke sociale uitkeringen probeert de overheid via de sociale bijstand de armoedesituatie van de minst gegoede groepen te verbeteren. De laatste jaren ontvingen in Vlaanderen gemiddeld ongeveer 25.000 personen een Recht op Maatschappelijke Integratie (RMI) in de vorm van een leefloon of een tewerkstellingsmaatregel. Specifiek voor het leefloon ging het in 2007 om gemiddeld bijna 22.000 personen.

Naast het leefloon kan het RMI ook ingevuld worden via een tewerkstellingsmaatregel met tussenkomst van het OCMW. In 2007 ging het hierbij gemiddeld om goed 3.500 personen, een aantal dat de laatste jaren stijgt.

² VRIND 2009

Mensen die niet in aanmerking komen voor het RMI kunnen een beroep doen op het Recht op Maatschappelijke Hulp (RMH). In de praktijk gaat het vooral om vreemdelingen die niet ingeschreven zijn in het bevolkingregister. Ook het Recht op Maatschappelijke Hulp kan verschillende vormen aannemen: financiële steun, een tewerkstellingsmaatregel en/of medische hulp. Onder financiële steun wordt verstaan: het toekennen van een bedrag dat equivalent is aan dat van het leefloon. In 2007 genoten gemiddeld goed 11.000 personen een dergelijke steun, een aantal dat de voorbije jaren sterk terugloopt. In Vlaanderen trekt goed 5 op 1.000 inwoners een leefloon of financiële steun in het kader van een RMH. Slechts een beperkt aantal 65-plussers ontvangt een leefloon omdat zij aparte regelingen kennen: het Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden (GIB) dat sinds 2002 geleidelijk vervangen wordt door de Inkomensgarantie Ouderen (IGO). Meestal gaat het om een toeslag bovenop het pensioen, zodat men een bedrag bekommt dat vergelijkbaar is met het leefloon. Op 1 januari 2007 ging het samen om goed 50.000 ouderen. Het aantal uitgekeerde Gewaarborgde Inkomens voor Bejaarden gaat sinds 2002 elk jaar achteruit. Het aantal Inkomensgaranties Ouderen schommelt al een aantal jaar rond 40.000.

Personen met een handicap kunnen een beroep doen op een inkomensvervangende tegemoetkoming indien zij geen arbeid kunnen verrichten of op een integratietegemoetkoming indien zij bijkomende kosten te dragen hebben omwille van hun handicap, op voorwaarde dat ze over weinig of geen inkomsten beschikken. Daarnaast bestaat er een specifieke tegemoetkoming voor gehandicapten van 65 jaar en ouder met bijkomende kosten door hun handicap. Begin 2007 werden 153.732 van deze tegemoetkomingen uitgekeerd, 5.000 meer dan het jaar voordien.

De gewaarborgde gezinsbijslag ten slotte is bedoeld voor gezinnen die op basis van hun beroepsactiviteit geen enkel recht op gezinsbijslag kunnen doen gelden, of slechts een recht genieten op een bedrag dat lager ligt dan de gewaarborgde gezinsbijslag. Begin 2007 ging het om 4.469 rechtgevende kinderen.

Evolutie van het aantal begunstigden van sociale bijstand, van 2003 tot 2007, maandgemiddelden.

	2003	2004	2005	2006	2007
Recht op maatschappelijk integratie					
- Totaal	25.855	25.502	25.119	25.616	25.298
- Leefloon	23.140	22.145	21.843	22.196	21.840
- Activeringsmaatregelen	2.776	3.115	3.316	3.463	3.508
Recht op Maatschappelijke hulp					
- Totaal	24.595	23.006	21.153	18.878	16.160
- Financiële steun	21.448	18.700	16.381	13.860	11.362
- Activeringsmaatregelen	480	566	669	839	894
- Medische hulp	4.712	4.570	4.679	4.376	3.994
Inkomensgarantie Ouderen (IGO)	42.970	41.927	39.856	40.571	40.732
Gewaarborgd inkomen voor Bejaarden (GIB)*	16.307	14.641	12.924	10.365	9.382
Tegemoetkomingen aan gehandicapten**	109.114***	120.188	135.731	148.084	153.738
Gewaarborgde gezinsbijslag*; aantal rechtgevende kinderen	3.908	4.468	4.091	4.387	4.469

* Op 1 januari. ** Som van de inkomensvervangende tegemoetkoming en integratietegemoetkoming en de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden. *** Cijfer voor 2002.

Bron: POD Maatschappelijke Integratie, RVP, FOD Sociale Zekerheid DG Personen met een Handicap, RKW.

2.6.2. Gezondheid

Gezondheid hangt af van een hele reeks factoren die ongelijk verdeeld zijn over de verschillende socio-economische lagen van de bevolking. Gezondheid volgt de sociale ladder: hoe lager men zich op de socio-economische ladder bevindt, hoe meer de gezondheid van het individu de neiging heeft om te verslechteren en hoe meer de levensverwachting wordt ingeperkt. Mensen in een problematische financiële situatie zijn daarenboven dikwijls verplicht om gezondheidszorgen uit te stellen wegens een tekort aan financiële middelen. Het terugdringen van sociaaleconomische ongelijkheid in gezondheid(zorg) is daarom één van de belangrijkste uitdagingen voor het gezondheidsbeleid.

Sociaaleconomische gezondheidsverschillen zijn niet uitsluitend terug te brengen tot een uitsluitings- of armoedeproblematiek: uit onderzoek blijkt dat er sprake is van een 'socio-economische gradiënt' waardoor de uitdaging voor het gezondheidsbeleid zich niet alleen bevindt bij de groepen met de laagste SES. Bij deze groep is de achterstelling het grootst, maar ook bij de groepen met een gemiddelde SES bestaat er nog een groot potentieel aan gezondheidswinst. Een gericht beleid kan met andere woorden een grote impact hebben op het verbeteren van de algemene gezondheidstoestand van de bevolking.

Personen met een lagere socio-economische positie ervaren meer dan anderen fysieke en mentale gezondheidsproblemen, rapporteren meer chronische aandoeningen en langdurige beperkingen en vertonen vaker 'ongezonder' of 'risicovoller' gedrag. Tegelijk kent men minder 'gezonde jaren' en heeft men een hogere kans op vroegtijdige sterfte.

Bovendien bemoeilijken financiële en andere drempels nog steeds de toegang tot de gezondheidszorg voor kwetsbare groepen. Daarnaast is depressie een van de vaakst voorkomende vormen van mentale problemen die een belangrijke negatieve impact heeft op het dagdagelijkse functioneren in de thuis-, arbeids- en sociale omgeving. De aandacht voor mentale gezondheidsproblemen en voor het verband met bepaalde socio-economische kenmerken nam de voorbije jaren sterk toe. We weten immers dat depressies en andere psychische aandoeningen vaker voorkomen bij wie in slechtere levensomstandigheden of relatieve deprivatie leeft. Risicofactoren voor de ontwikkeling van depressie zijn werkloosheid, financiële problemen, slechte arbeidsomstandigheden en sociaal isolement.

Verklaringen voor de socio-economische gezondheidsverschillen wijzen in de richting van een complex samenspel van verschillende mechanismen van sociale selectie (ziek zijn, maakt arm) en sociale causatie (arm zijn, maakt ziek) die op verschillende niveaus van de werkelijkheid optreden. Naar schatting verklaren levensstijl en levenssituatie de socio-economische verschillen in ziek of gezond minimaal voor de helft. In leefstijl spelen waarden en normen en vooral routines een doorslaggevende rol, zodat het vermoeden bestaat dat deze indirecte invloed op gezondheid de meest blijvende is.

Met 24 % van de bevolking die de eigen gezondheid als onbevredigend ervaart, neemt België in Europa een middenpositie in. Dat staat in schril contrast met het aanzienlijke aandeel (10,4%) van het bruto binnenlands product dat naar gezondheidszorg gaat en waarmee België in het koppeloton zit van de Europese landen. Meer uitgeven voor gezondheidszorg, resulteert dus blijkbaar niet automatisch in een betere gezondheidservaring. Voor preventie daarentegen wordt er slechts 0,1% van het BNP besteed. Studies geven nochtans aan dat de externe determinanten van onze gezondheidssituatie voor 40% door ons curatieve gezondheidssysteem en voor 60% door onze leefgewoonten en –omgeving worden bepaald. Jongeren, ouderen, allochtonen en personen met een lage sociaaleconomische status vertonen in verhouding meer ongezond gedrag en zijn kwetsbaarder.

Aanknopingspunten voor preventieve interventies liggen zowel op het persoonlijke niveau als in de omgeving. Enkel via een optimale combinatie van beide niveaus kunnen ongunstige trends in leefstijl doorbroken worden.

Moeders uit kansarme gezinnen geven meer gezondheidsproblemen aan tijdens de zwangerschap. Er is een hoger aantal vroeggeboorten, intra-uteriene groeiachterstand en klein geboortegewicht. Daarenboven zouden dezelfde biologische risicofactoren een grotere sterfte meebrengen bij kinderen uit kansarme gezinnen. Ook kinderen van Turkse en Maghrebijnse moeders vertonen een significant hoger risico op perinatale sterfte, ondanks een kleiner risico op vroeggeboorte of laag geboortegewicht.

Ook inzake borstvoeding wijzen cijfers van Kind en Gezin op een beduidend lager aantal kindjes die borstvoeding gekregen hebben in autochtone kansarme gezinnen in vergelijking met de gemiddelde populatie.

Welzijn en gezondheid hangen sterk samen. Voor wie in armoede leeft – en eigenlijk voor iedereen – is je goed in je vel kunnen voelen afhankelijk van de omstandigheden waarin je leeft. Deze samenhang vraagt om aandacht voor gezondheid in welzijnsvoorzieningen en om aandacht voor welzijn en geestelijke gezondheid in gezondheidsbevordering en –zorg.

Om in te werken op sociaaleconomische gezondheidsverschillen zijn er ook aangrijpingspunten in andere beleidsdomeinen. Op het vlak van wonen is het verband tussen slechte woonomstandigheden en gezondheid al uitvoerig gedocumenteerd. De leefomstandigheden, waaronder woonomstandigheden, zijn één van de belangrijke determinanten voor de individuele gezondheidssituatie. Niet enkel de individuele woning, maar de hele woonomgeving in de buurt speelt daarbij een rol. Er is ook een relatie tussen gezondheid en de arbeidsmarkt. Een chronisch slechte gezondheidstoestand is een belangrijke voorspeller van vervroegde uittrede uit de arbeidsmarkt. Het feit dat men er niet in slaagt om fundamentele behoeften aan autonomie, zeggenschap en vrijheid in de job te verwezenlijken, is een even belangrijke oorzaak van slechte gezondheid als van economische deprivatie.

Ook beleidskeuzes in andere levensdomeinen zoals cultuurparticipatie, sport, vrije tijd, of onderwijs hebben een impact op de gezondheidsstatus. In die zin kan de gezondheidsongelijkheid een centrale indicator zijn voor het meten van de verbetering in gelijke kansen voor mensen in armoede. Als de gezondheidsongelijkheid kleiner wordt, geeft dit ook aan dat de achterstelling op het vlak van huisvesting, woonomgeving, tewerkstelling, cultuur en ontspanning, ... vermoedelijk verkleint.

2.6.3. Maatschappelijke dienstverlening

Maatschappelijke dienstverlening beschouwen we expliciet als een horizontaal grondrecht. Het is veel ruimer dan enkel de publieke, semipublieke en private organisaties actief binnen het welzijnsveld, zoals de OCMW's, het algemeen welzijnswerk, geestelijke gezondheidszorg, sociale diensten, mutualiteiten, enz.

De bestaande knelpunten in de toegang tot maatschappelijke dienst- en hulpverlening voor mensen in armoede zijn gekend: men situeert ze zowel bij de diensten, bij hulpvragers als in de relatie tussen beide. Mensen die het financieel moeilijk hebben, voelen vaak schaamte om bij een OCMW- of andere dienst binnen te stappen. Vaak hebben ze ook onvoldoende of verkeerde informatie over de dienstverlening en is het soms moeilijk om een vertrouwensrelatie op te bouwen met de dienstverlener. De dubbelzinnige rol van hulpverleners is hier niet vreemd aan: vaak zijn ze tegelijk de belangenbehartiger van de rechthebbende en de controleur van zijn of haar inspanningen. Men stelt vast dat ook praktische problemen een kwaliteitsvolle dienstverlening in de weg kunnen staan.

Een gebrek aan middelen of personeel kan ervoor zorgen dat dossiers snel moeten worden afgehandeld en dat de hulpverlener bijvoorbeeld niet tot een kwaliteitsvolle trajectbegeleiding van de cliënt komt. Ook is er onder druk van wachtlijsten het gevaar van 'afroming' waarbij voorrang wordt gegeven aan probleemsituaties waarbij men op korte termijn positieve resultaten verwacht.

2.6.4. Schuldoverlast

Door schuldoverlast geraken mensen vaak (dieper) in de armoede. Eind 2008 stonden 135.705 Vlamingen geregistreerd met afbetalingsmoeilijkheden. Uit de cijfers van de Centrale voor kredieten aan particulieren blijkt dat in 2008 vooral het aantal kredietopeningen sterk is toegenomen. Dit soort kredieten, vaak uitgegeven door warenhuizen en winkelketens, wordt door veel mensen gebruikt om tekorten op het einde van de maand te overbruggen. Het is echter een dure vorm van kredietverlening met hoge intrestvoeten, die op termijn een schuldensneeuwbal kan veroorzaken. Zo'n 5% van de Belgische bevolking wordt bestaansonzeker(der) door afbetaling van consumptieschulden.

Uit de gegevens van de erkende instellingen voor schuldbemiddeling (OCMW en CAW) bleek dat zij in 2008 in Vlaanderen 60.251 dossiers van schuldhulpverlening behandelden, een stijging met 6% t.o.v. 2007. In 2008 waren er bij 80 instellingen wachtlijsten, met een gemiddelde wachttijd van 4 maanden. Uit een steekproef van deze dossiers blijkt dat ook hier dezelfde groepen voorkomen als de bekende groepen met een verhoogd armoederisico, met uitzondering van de ouderen. We stellen vast dat in de meeste dossiers meerdere soorten schulden voorkomen: voornamelijk energieschulden, leningen op afbetaling, gezondheidsschulden en kredietopeningen. De oorzaken die door de hulpverleners worden aangegeven situeren zich vaak bij geen, te laag of onregelmatig inkomen, een tekort aan administratieve vaardigheden (onder andere problemen met beheer van het budget) en gezondheidsproblemen. De oorzakelijke verbanden (we vermelden in dit verband ook nog schulden als gevolg van niet-betaalde schoolfacturen en ziekenhuisfacturen) wijzen erop dat schulden ook vaak te maken hebben met rechten die niet voldoende uitgeoefend of gewaarborgd worden.

3. Beleidshefbomen

Zoals hierboven al enkele keren aangegeven werd, is het armoedebestrijdingsbeleid een complexe en multidimensionale uitdaging. Als coördinerend minister is het mijn taak alle actoren die actief zijn in de armoedebestrijding te stimuleren en uit te dagen om alle mechanismen die mensen uitsluiten van een volwaardige participatie aan het maatschappelijke leven, te voorkomen en weg te werken. Mijn opdracht is voornamelijk coördinerend. Beleidsuitvoering zal voornamelijk gebeuren via het Vlaams ActiePlan Armoedebestrijding en de netwerkmethodologie met de stakeholders. Ik zal dus in eerste instantie luisteren, onderzoeken en aanzetten geven voor een performant gecoördineerd armoedebestrijdingsbeleid. Waar nodig zal ik mijn collega's attenderen op maatregelen die zij kunnen nemen om sociale uitsluiting te voorkomen. Als coördinerend beleidsverantwoordelijke is het mijn wens dat alle kenmerken van een efficiënt armoedebestrijdingsbeleid in elk functioneel beleid vervat zitten. Armoedebestrijding overstijgt de verschillende Vlaamse beleidsdomeinen, is inclusief, integraal én gericht op preventie en actie in alle beleidsdomeinen.

Ik zal mijn beleid voornamelijk baseren op het Decreet Armoedebestrijding van 21 maart 2003, gewijzigd bij decreet van 18 juli 2008 en in het bijzonder op het hoofdstuk dat betrekking heeft op de coördinatie en organisatie van het armoedebestrijdingsbeleid. Verder zal het Vlaamse beleid afgestemd worden op het Europees en federale beleid terzake. Daarbij zal ik, zoals in de inleiding aangegeven, de doelstellingen die vervat zitten binnen het Pact 2020 en hun vertaling in het ViA-atelier van 27 april 2009 en de Decenniumdoelen, als leidraad gebruiken in alle beleidsinitiatieven en in het bijzonder binnen het Permanent Armoedeoverleg. Ik som ze hierna beknopt op.

Het Pact 2020 bevat 20 doelstellingen om Vlaanderen naar de top van Europa te leiden. De doelstellingen zijn verdeeld over vijf centrale thema's:

1. Een competitieve en duurzame economie
2. Meer mensen aan de slag, in meer werkbare jobs en in gemiddeld langere loopbanen
3. Levenskwaliteit van hoog niveau
4. Meer welvaart en welzijn
5. Een efficiënt en doeltreffend bestuur

Het Pact 2020 stipuleert onder doelstelling '13 Armoede':

1. In 2020 ligt het aandeel inwoners dat leeft in armoede en geconfronteerd wordt met sociale uitsluiting laag in vergelijking met de best presterende EU27-landen.
2. Dat houdt in dat in 2020 in Vlaanderen elk gezin ongeacht de samenstelling, minstens een inkomen heeft dat de Europese armoederisicodrempel bereikt.
3. In 2020 is er een duidelijk resultaat merkbaar van een intensieve bestrijding van armoede en sociale uitsluiting op meerdere gebieden. Het betreft resultaten van investeringen in sociale woningen, onderwijs en opleiding van kansengroepen, ziektepreventie bij kansengroepen, ...

4. Die inspanningen resulteren onder meer in een halvering van het aantal kinderen dat geboren wordt in armoede, een beperking van de laaggeletterdheid tot 3% en op het vlak van huisvesting in een substantiële verhoging van de woonkwaliteit in 2020 door halvering t.a.v. 2006 van het aandeel van de bevolking dat een woning betreft met twee of meer structurele gebreken en/of een gebrek aan basiscomfort, o.a. door de creatie van minstens 43.000 bijkomende sociale huurwoningen zoals bepaald in het decreet Grond- en pandenbeleid.

Het ViA-atelier solidariteit tegen armoede en sociale uitsluiting vermeldt volgende 'doorbraken als vuist tegen armoede':

1. De laagste gezinsinkomens moeten hoger
2. Kennis over armoede moet blijvend verzameld
3. Kennis over armoede moet breed verspreid
4. Diverse actoren vormen beleidsnetwerken
5. De overheid kiest expliciet voor een samenhangende strategie van armoede op lange termijn

De Decenniumdoelen

Zes doelstellingen voor minder armoede:

1. Gezondheid: Een halvering van de gezondheidsongelijkheid tussen arm en rijk.
2. Arbeid: Een halvering van het aantal gezinnen waar niemand werkt.
3. Inkomen: Voor elk gezin, ongeacht de samenstelling, minstens een inkomen dat de Europese armoederisicodrempel bereikt.
4. Wonen: Een toename van het aantal goede en betaalbare huurwoningen met 150.000 eenheden, waarvan minstens de helft sociale woningen zijn.
5. Onderwijs: Een daling tot 3% van laaggeletterdheid en laaggecijferdheid bij jongeren, in alle onderwijsvormen en voor alle jongerengroepen.
6. Samenleven: Mensen in armoede verbreden hun netwerken.

Om de beleidsdoelstellingen te verduidelijken, gebruik ik vier van de vijf 'doorbraken' van de voorgenoemde indeling van het ViA-atelier die het meest aansluiten bij het Decreet Armoedebestrijding van 21 maart 2003, gewijzigd bij decreet van 18 juli 2008.

Één van de basisprincipes van dit decreet is het permanent armoedeoverleg, zowel horizontaal als verticaal. Structurele armoede wil ik samen met mijn collega's in de Vlaamse Regering daadkrachtig aanpakken. Zoals in het regeerakkoord vermeld staat: "De toekomstvisie voor Vlaanderen bestaat. De lange termijn doelstellingen werden samen bepaald in het Pact2020. De doorbraken van Vlaanderen in Actie concretiseren het beleid dat Vlaanderen zal toelaten zijn ambitieuze doelstellingen te realiseren. Het is nu tijd voor daadkracht en actie in Vlaanderen."

Hierbij wil ik enkele extra accenten leggen in het kader van het Europees jaar van armoedebestrijding 2010.

3.1. “De overheid kiest expliciet voor een samenhangende strategie van armoede op lange termijn”

3.1.1. Permanent armoedeoverleg

Een rapport uit december 2008 van het Expertencomité van de Raad van Europa over de autonomisering van personen die geconfronteerd worden met grote armoede, heeft het permanent armoedeoverleg geciteerd als een voorbeeld van een structuur die de participatie van mensen in armoede - via het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen - aan de uitwerking van het armoedebeleid toelaat.

Dit permanent armoedeoverleg zal ik in de eerste plaats baseren op de doelstellingen, zoals hierboven beschreven. Om armoede doeltreffend te bestrijden is een wisselwerking tussen een horizontaal, beleidsoverschrijdend beleid en een verticaal beleid binnen elk beleidsdomein noodzakelijk. Als coördinerend minister, sta ik in voor de horizontale aspecten; elke vakminister is bevoegd en verantwoordelijk voor de verticale aspecten binnen zijn/haar beleidsdomein.

Naast de ambitie om de structurele, reeds aanwezige armoede te bestrijden wil ik twee bijkomende accenten leggen: ‘kinderen en hun gezin’ en ‘ouderen en de stille armoede’.

- Kinderen en hun gezin

In Pact 2020 staat aangegeven dat de inspanning met betrekking tot de armoedebestrijding moet resulteren in een halvering van het aantal kinderen dat geboren wordt in armoede. De maatschappelijke verantwoordelijkheid van deze doelstelling wordt pas duidelijk als je je baseert op de cijfers die door de Vlaamse Administratie verzameld zijn.

Ongeveer 19% of bijna één op vijf van alle kinderen in België heeft een armoederisico: zij leven in een huishouden waarvan het inkomen lager is dan de armoederisicogrens zoals overeengekomen door de Europese Unie. Op basis van de meest recent beschikbare gegevens wordt vastgesteld dat in het Vlaams Gewest zowat 6,3% van de in 2006 geboren kinderen, geboren werd in een kansarm gezin. Bij 80,1% van de kinderen geboren in een kansarm gezin is er een laag maandinkomen. De percentages van ‘lage opleiding van een of beide ouders’ en van ‘de zwakke arbeidssituatie’ van de kinderen in een kansarm gezin liggen op respectievelijk 77,1% en 76,7%. In 49 % van de gevallen is er sprake van slechte huisvesting. Bij ongeveer 33% van de kinderen is er sprake van zwaktes in de ontwikkeling. Het criterium ‘zwakke gezondheidstoestand’ is eveneens hoog. 21% van de kinderen die in een gezin leven met een inkomen onder de armoedegrens heeft een schoolse achterstand.

Armoede is één van de levensomstandigheden met de grootst waarschijnlijke negatieve invloed op het welzijn, de ontwikkeling, de toekomstmogelijkheden, de gezondheid en de cognitieve ontwikkeling van kinderen. Het kan niet dat in Vlaanderen kinderen in hun ondersteunende omgeving in armoede leven.

Kinderarmoede is dikwijls een inherent onderdeel van ‘generatiearmoede’. Generatiearmoede wordt ‘getekend’ door een extra lijden dat op indringende wijze de hele levensgeschiedenis kleurt: de ervaring van ‘er niet toe doen’, ‘niemand zijn’. Het ouderschap staat vaak in het teken van zin- en betekenisgeving aan die lotsgeschiedenis.

Generatiearmoede heeft een belangrijke relationele dimensie. In contact met de samenleving, allerhande voorzieningen en de directe ontwikkelings- en leefomgeving doen zich voortdurend kwetsende confrontaties met vooroordelen, stigmatisering en uitsluiting.

Door het hoofdaccent te leggen op kinderen, wil ik deze generatiearmoede ten eerste een halt toe roepen en waar deze bezig is, ombuigen. Het onderwijs, de woonomgeving, de sociaal-culturele participatie en alle andere belendende percelen moeten hefboomen zijn om de armoede weg te werken. Ik zal dan ook, zowel in het kader van het VAPA (verticaal armoedeoverleg) als daarbuiten, elke minister uitdagen om binnen zijn/haar beleidsdomein op de meest innovatieve en creatieve manier voorstellen te formuleren.

Een beleid dat kinderen als referentiepunt neemt, moet alle actoren rond het kind, met name ouders, opvoeders, scholen... structureel betrekken. Naast het creëren van een breed draagvlak moet dit beleid ook vertrekken vanuit kennis. Ook hier zullen de nodige 'cijfers' vertaald moeten worden naar methode en technieken. Deze proactieve integrale benadering moet ook zijn afstemming krijgen op andere beleidsniveaus: provincie- en gemeentebesturen, de federale overheid, Europese Unie,

Ik zal dan ook op de diverse overlegplatformen deze problematiek aankaarten.

De problematiek van kinderen in armoede vormt een dubbel gegeven. Niet alleen leeft het kind in armoede maar ook de omgeving waarin het kind opgroeit is 'arm'. Het ene is nauw verbonden met het andere en moet in samenhang benaderd worden.

De omgeving waar deze kinderen in opgroeien is divers: eenoudergezinnen, eenverdienergezinnen, kinderen zonder papieren, nieuwkomers, kinderen van thuisloze gezinnen en van gezinnen die in een opvangcentrum leven,

Er zullen heel verschillende acties ondernomen moeten worden.

We streven er naar om elk kind in armoede een gepaste begeleiding aan te bieden die specifiek gericht is op het wegwerken van de uitsluitingsmechanismen.

Een andere belangrijke hefboom bij de bestrijding van de kinderarmoede is het jeugdbeleidsplan. In de Vlaamse Regering en in het verticaal permanent armoedeoverleg zal ik samen met mijn collega's onderzoeken welke accenten kunnen gelegd worden om de armoede te voorkomen of weg te werken, waarbij de participatie van jongeren aan het brede maatschappelijk leven moet voorop staan.

▪ Ouderen, armoede en vereenzaming

De armoede bij ouderen wordt ook nog omschreven als 'stille' armoede. Schaamte en vereenzaming maken dat de getroffen personen niet zichtbaar zijn en leven in verdoken armoede. Wanneer we dit in cijfers vertalen, zien we volgende frappante onderzoeksresultaten.

De samenleving vergrijst. Het aandeel 65-plussers is in de periode 1981-2008 toegenomen van 14% naar 18%. Binnen België is het Vlaamse Gewest momenteel de meest vergrijpsde regio. Vlamingen leven ook steeds langer in goede gezondheid. Toch is dit geen eenduidig positief verhaal. Mensen boven de 65 jaar worden geconfronteerd met een armoederisico dat twee keer zo hoog is als voor heel Vlaanderen (in 2007 22,3% tegenover 10,9%). Vlaanderen scoort slecht in Europa. Dit armoederisico is de voorbije jaren bovendien gestegen. Binnen deze groep merken we een veel hoger risico bij 75-plussers.

Toch geven ouderen in verhouding minder vaak aan dat ze met een laag inkomen ook moeilijk rondkomen (subjectieve armoede). Dit is te verklaren door het feit dat heel wat ouderen een zeer lage huisvestingskost hebben (woning die is afbetaald) en wellicht ook door het andere referentiekader (dat van 'slechtere economische tijden die men heeft meegemaakt') en vaak een soberder uitgavenpatroon dat men hanteert.

In 2007 kregen zowat 50.000 ouderen met een te laag inkomen een Inkomensgarantie Ouderen of een Gewaarborgd Inkomen voor Bejaarden, wat meestal een toeslag is bovenop het pensioen, zodat men een bedrag krijgt vergelijkbaar met het leefloon.

Het armoederisico van ouderen wordt bepaald door heel wat factoren tijdens de levensloop. Zo is armoede bij oudere zelfstandigen of landbouwers vaak veroorzaakt door een laag inkomen. Een belangrijke verklarende factor is ouderen geen eigen woning konden verwerven. Maar een eigen woning is allerminst een garantie om uit de armoede te blijven. Ouderen wonen vaak in oude, slecht geïsoleerde woningen, bijvoorbeeld zonder centrale verwarming. Zeker wanneer ze alleen komen te staan, wat voor zowat de helft van de ouderen het geval is, verhoogt dit hun risico op (energie)armoede. Ook een loopbaan als arbeider verhoogt het armoederisico op latere leeftijd. Een onderbroken loopbaan, door ziekte of werkloosheid, lijkt minder een rol te spelen, door de relatief goede bescherming van de sociale zekerheid. In elk geval blijft sociale klasse een belangrijke verklarende factor voor armoede bij ouderen.

Gepensioneerden geven tot twee keer zo vaak aan dat ze een redelijk tot zeer slechte gezondheid hebben. Het is belangrijk de kosten voor zorgbehoevende ouderen binnen de perken te houden. Onderzoek uit 2007 stelt immers vast dat ouderen een verhoogde kans lopen om, ondanks de maximumfactuur, nog meer dan 500 euro eigen betalingen (voor remgelden of supplementen) op jaarbasis te moeten doen. Ondanks een algemene toename van de levensverwachting, blijft deze voor personen met de laagste sociale status lager liggen. Deze differentiële mortaliteit is een algemeen verschijnsel: in heel de Europese Unie leven mensen met lagere socio-economische posities minder lang en brengen ze een groter aantal van hun levensjaren in slechte gezondheid door. Het gemiddelde verschil in levensverwachting tussen mannen zonder of met een geringe opleiding en mannen met een hogere opleiding bedraagt bijna 5 jaar. Bovendien is er een verschil van 14 jaar tussen beide groepen in termen van gezonde levensjaren. Bij vrouwen bedragen deze verschillen respectievelijk 3 jaar en 17 jaar.

Tevens nemen zij weinig deel aan georganiseerde sportieve, recreatieve of artistieke activiteiten, of gaan ze weinig op vakantie. Meer dan één op vijf van de 75-plussers gaat niet op vakantie om financiële redenen. Onderzoek naar ruimere vormen van participatie, concludeert echter dat 20% van de 55-plussers in het geheel niet participeert aan het verenigingsleven, sport en cultuur, niet politiek betrokken zijn en helemaal geen internet gebruiken (tegenover 8% voor de totale bevolking). Dat ouderen minder internet en andere elektronische toepassingen gebruiken, is grotendeels te wijten aan een lage scholingsgraad - en bijgevolg een laag geletterdheidsniveau. Vooral het (zelfstandig) kunnen blijven functioneren in een (gedigitaliseerde) omgeving is voor ouderen een uitdaging. Ouderen gebruiken ook minder vaak internet en elektronische toepassingen. Ouderen hebben vaak ook minder vervoersmiddelen ter beschikking en verplaatsen zich minder vaak.

Dit alles hangt samen met het feit dat ouderen ook minder dan gemiddeld kunnen genieten van een kwalitatief hoogstaande ondersteuning, d.w.z. een sociale omgeving die een geheel van rollen kan spelen: instrumentele (tastbare hulp), informele (raadgeving), emotionele (een luisterend oor, empathie), recreatieve (ontspannende, verstrooiende activiteiten) en/of affectieve rollen (liefde).

Ze kunnen minder terugvallen op een sociaal netwerk. Ook de sociale dimensie speelt een grote rol in armoede en vergrijzing. De vereenzaming en het sociaal isolement zijn dikwijls meer armoede-uitlokkend dan al het voorgaande. Er is geen of bijna geen sociaal netwerk waar zij kunnen op terugvallen.

Het inzetten van een divers aanbod aan ondersteuningsmiddelen om hun levenskwaliteit te ondersteunen om alzo te armoede te verdringen of te voorkomen is bij ouderen meer

dan nodig. Ook hier zal ik in overleg met alle actoren binnen het Permanent armoedeoverleg op zoek gaan naar proactieve middelen om hun welzijn in brede zin te verbeteren, waarbij het doorbreken van het sociaal isolement één van de speerpunten is.

3.1.1.1. Vlaams Actieplan Armoedebestrijding

“Een warme samenleving vereist een intensieve bestrijding van de armoede. Het armoedebeleid moet een inclusief beleid zijn en vergt een integrale, gecoördineerde aanpak. Daarom voorzien we een nieuw actieplan armoedebestrijding. Het regeerakkoord bepaalt dat in alle beleidsdomeinen hefboomen moeten gecreëerd worden om armoedesituaties te voorkomen en/of terug te dringen. Dit vinden we bijvoorbeeld terug in de hoofdstukken die betrekking hebben op werkgelegenheidsbeleid, onderwijs, huisvesting, welzijns- en gezondheidszorg, energie, cultuur en sport, toerisme.” Zoals in het Vlaams regeerakkoord aangegeven is een integrale benadering nodig die moet uitmonden in een nieuw Vlaams actieplan Armoedebestrijding. Allen moeten we meer dan in het verleden vertrekken vanuit feiten en cijfers. Het VAPA heeft als fundamenteën het Horizontaal- en het Verticaal permanent armoedeoverleg. Een van de doelstellingen van het VAPA is het geven van een analyse van de problemen met betrekking tot armoede, gesteund op feitelijke gegevens. Tevens moet het VAPA streefcijfers durven zetten om de vooropgestelde problematieken weg te werken.

Ik zal dan ook met elke minister die betrokken is bij deze maatregelen een engagement aangaan om de voorstellen, volgend uit dit VAPA, om te zetten in operationele doelstellingen, vertaald in te ondernemen acties.

3.1.1.2. Horizontaal permanent armoedeoverleg

In het horizontaal overleg komen de aandachtsambtenaren van de Vlaamse administratie samen met medewerkers van het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en enkele bijkomende experts. Zij vertegenwoordigen de verschillende beleidsdomeinen waarin armoedebestrijding belangrijk is. Dit horizontaal overleg moet zich ontwikkelen tot een innovatieve denktank om ideeën aan te reiken om armoede uit te sluiten.

De coördinerend minister organiseert het horizontaal permanent armoedeoverleg.

Mijn administratie neemt het secretariaat waar. Alle actoren kunnen relevante thema's op de agenda plaatsen. Eén van de agendapunten die ik vanuit het Vlaams Regeerakkoord zal naar voren brengen, is het uitwerken van de automatische toekenning van rechten en dit in samenwerking met mijn collega bevoegd voor Welzijn.

De opdrachten van het horizontale overleg zijn:

1. acties voorbereiden in de verschillende beleidsdomeinen, die voortvloeien uit het actieplan;
2. de impact en de effecten van die acties analyseren;
3. de acties coördineren en de acties van de verschillende beleidsdomeinen op elkaar afstemmen;
4. de voorwaarden bepalen voor het organiseren van het overleg;
5. kennis nemen van de voorstellen van het verticale overleg in elk van de beleidsdomeinen;
6. rapporteren over de voortgang van de uitvoering van het actieplan en voorstellen tot bijsturing ervan formuleren.

De werking van het permanent armoedeoverleg wordt jaarlijks opgevolgd aan de hand van de actualisering van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding.

3.1.1.3. Verticaal permanent armoedeoverleg

Het verticaal overleg wordt per beleidsdomein georganiseerd. Het heeft als taak de specifieke beleidsinitiatieven van het betreffende beleidsdomein te toetsen aan de visie en de ervaring van de doelgroep en voorstellen tot bijsturing te formuleren. Het is de verantwoordelijkheid van ieder Vlaams minister om dit overleg te organiseren en in overleg met het Vlaams Netwerk van Verenigingen waar armen het woord nemen de nadere regels van de werking van dit overleg binnen het eigen beleidsdomein vast te leggen, waarbij inbegrepen alle entiteiten van de Vlaamse overheid. Om deze verticale armoedeoverleg momenten aan dezelfde kwaliteitseisen te laten voldoen en om deze overzichtelijk en transparant te maken, zal ik samen met de Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en na overleg met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen, aan de Vlaamse Regering een aanpassing van het besluit m.b.t het decreet armoedebestrijding van 21 maart 2003 gewijzigd bij decreet van 18 juli 2008 betreffende de armoedebestrijding, een eenduidig model van werkwijze voorleggen. Ik kan, als coördinerend minister, ook aan elk verticaal overleg deelnemen om hierin inspiratie te vinden en accenten te leggen binnen het horizontaal beleid.

Eén van de eerste opdrachten van deze regeerperiode voor het verticaal overleg zal minstens zijn: een analyse maken over volgende onderwerpen:

- Welke bestaande beleidsmaatregelen includeren maatschappelijke uitsluiting?
- Welke beleidsmaatregelen binnen het eigen domein kunnen maatschappelijke uitsluiting creëren binnen een ander domein?

Ik vind het belangrijk dat bij nieuwe beleidsinitiatieven ook telkens getoetst wordt of ze geen maatschappelijke uitsluiting creëren binnen een ander domein.

Het is noodzakelijk dat elk lid van de Vlaamse Regering zijn of haar taken ten volle opneemt. De coördinerende minister kan er op toezien of dit ook effectief gebeurt, de problematieken blijvend onder de aandacht van de collega-ministers brengen, goede praktijken verspreiden en ondersteuning bieden waar nodig en gewenst.

Daarom zijn buiten voorgenoemde actiepunten binnen het Verticaal permanent armoedeoverleg enkele inclusieve en integrale accenten nodig:

- Armoede in beleidsnota's en de jaarlijkse beleidsbrieven
Armoedebestrijdingsbeleid moet een integraal beleid zijn dat doorheen alle beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid gevoerd wordt. Het is in de toekomst de opdracht van elke minister in elk beleidsdomein aandacht te hebben voor armoedebestrijding en maatregelen te nemen om de armoede terug te dringen. Daarom zal elke functioneel bevoegde minister in de toekomst, zowel in zijn/haar beleidsnota als in zijn/haar jaarlijkse beleidsbrieven, moeten aangeven hoe hij of zij binnen het kader van het Vlaams actieplan armoede het federaal verslag, de decenniumdoelstellingen en het Pact 20/20 aan armoedebestrijding zal doen.
- De inzet van (opgeleide) ervaringsdeskundigen
Een andere mogelijkheid om mensen in armoede zelf in te schakelen in armoedebestrijding, is de opleiding en tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en sociale uitsluiting. Ervaringsdeskundigen zijn mensen die de armoede

aan den lijve ondervonden hebben en die via een opleiding hun eigen armoede-ervaring verwerkt en verruimd hebben en de nodige vaardigheden krijgen aangereikt om in een beroepscontext een brugfunctie te vervullen tussen de wereld van de armen en de niet-armen.

Het armoededecreet bepaalt dat in alle materies waarmee armen geconfronteerd worden, de Vlaamse Regering initiatieven neemt voor de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede. Dit wordt nog eens herhaald in het Vlaams regeerakkoord. "Dialogo met en participatie (ondermeer aan het beleid) van mensen in armoede is essentieel in de armoedebestrijding. We bouwen de ondersteuning van de verenigingen waar armen het woord nemen verder uit. De mogelijkheid tot inschakeling van opgeleide ervaringsdeskundigen zal worden verruimd."

Vanuit deze doelstellingen zal ik in de Vlaamse Regering met elke minister en in overleg met het Vlaams netwerk waar armen het woord nemen het initiatief starten waarbij elke minister 0,1 FTE opgeleide ervaringsdeskundige subsidieert en daarbij 0,1 FTE beleidsdeskundige om (samen als tandem) binnen het kader van zijn/haar beleid en zijn/haar administratie als knowhow in te schakelen.

- Om een aanzet te geven tot de opname van deskundigheid in alle beleidsdomeinen en beleidsentiteiten op alle beleidsniveaus en als ondersteuning voor alle actoren, zal ik als coördinerend minister voor armoedebeleid in overleg met het Vlaams netwerk waar armen het woord nemen en de minister, bevoegd voor sociale economie, een pool van ervaringsdeskundigen samen stellen in het kader van de lokale diensteneconomie. De ervaringsdeskundigen uit deze pool worden ondersteund door opgeleide ervaringsdeskundigen in de armoede en kunnen op basis van hun expertise 'uitgeleend' worden met als doel het beleid en de dienstverlening op diverse beleidsniveaus en beleidsdomeinen beter af te stemmen op de concrete realiteit van mensen in armoede.
- Nodige budgetten
Een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid kan slechts worden uitgevoerd wanneer daar ook financiële middelen tegenover staan.

Aangezien armoedebestrijding een verantwoordelijkheid is van alle beleidsdomeinen, moeten er binnen elk beleidsdomein voldoende middelen ingezet worden. Deze middelen worden ingezet voor onder meer:

- het voeren van een armoedebestrijdingsbeleid;
- de tewerkstelling van ervaringsdeskundigen in de armoede en de sociale uitsluiting in de verschillende relevante sectoren;
- het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en kennisverzameling;
- het ondersteunen van het participatieproces van mensen in armoede;
- het stimuleren van vorming en sensibilisering.

Elke Vlaamse minister maakt binnen zijn beleidsdomein de nodige middelen vrij voor de efficiënte en effectieve bestrijding van armoede en zal dit rapporteren via het Vlaams ActiePlan Armoedebestrijding en zijn jaarlijkse beleidsbrief. Gezien armoedebestrijding een topprioriteit is, geeft elke minister ook binnen zijn begroting aan welke middelen hij inzet ter bestrijding van armoede.

3.1.2. De strijd tegen armoede is een zaak van iedereen

“De strijd tegen armoede is een zaak van iedereen”, luidt het motto van het Europees Jaar van de strijd tegen armoede en sociale uitsluiting 2010.

In het Vlaams regeerakkoord staat dit als volgt: “Vlaanderen werkt haar armoedebestrijdingsbeleid uit, in nauwe samenwerking met het federale niveau (onder meer via de interministeriële conferentie sociale integratie), de provincies en het lokaal beleid (onder meer via sociale beleidsplannen)”.

Armoede is een complex probleem dat dus ook op verschillende beleidsdomeinen, maar ook op de verschillende beleidsniveaus tegelijkertijd moet worden aangepakt. Die maatregelen mogen elkaar uiteraard niet tegenwerken en mogen ook geen nieuwe problemen veroorzaken. Daarom moet een doelmatig Vlaams armoedebestrijdingsbeleid rekening houden met de andere beleidsniveaus –zowel lokaal als federaal en Europees– en vice versa.

3.1.2.1. Europa

In het EU-Verdrag stellen de Europese Gemeenschap en de lidstaten zich onder meer als doel de bevordering van de werkgelegenheid, de gestage verbetering van de levensomstandigheden en de arbeidsvoorwaarden, een adequate sociale bescherming, de sociale dialoog, de ontwikkeling van de menselijke hulpbronnen om een duurzaam hoog werkgelegenheidsniveau mogelijk te maken, en de bestrijding van uitsluiting te realiseren.

Tijdens de Europese Raad van Lissabon in maart 2000 hebben de staatshoofden en regeringsleiders de strategie van Lissabon gelanceerd, die tot doel had van de Europese Unie vóór 2010 de meest concurrerende economie ter wereld te maken en volledige werkgelegenheid te scheppen. Deze strategie werd daarna op diverse bijeenkomsten van de Europese Raad verder uitgewerkt. Zij bevat naast een economische en een milieupijler ook een sociale pijler, die erop gericht is het Europees sociaal model te moderniseren door in menselijk potentieel te investeren en sociale uitsluiting te bestrijden (“een wezenlijke bijdrage leveren tot de uitroeiing van armoede”). In 2005 werd bij de opmaak van een nieuwe Sociale Agenda 2005-2010 een herziening doorgevoerd van deze strategie, waarbij de klemtoon vooral op ‘groei en jobs’ kwam te liggen. De strijd tegen sociale uitsluiting verschoof hierdoor naar de achtergrond, maar werd niet volledig losgelaten.

Om de doelen van de Lissabon-strategie te bereiken, werd de open methode van coördinatie ontwikkeld. De open methode van coördinatie wil tussen de lidstaten een constructieve dialoog op gang brengen over gemeenschappelijke doelstellingen, goede praktijken en goed bestuur. De lidstaten moeten de doelstellingen vertalen in nationale actieplannen voor drie domeinen: sociale inclusie, pensioenen en gezondheidszorgen. Deze plannen lopen over twee jaar en worden aan de Commissie bezorgd in een nationaal strategisch rapport inzake sociale bescherming en insluiting.

Momenteel is er binnen de Europese Unie overeenstemming over vijf belangrijke uitdagingen op het vlak van sociale inclusie:

- kinderarmoede uitroeien door de armoedespiraal te doorbreken;
- werken aan inclusieve arbeidsmarkten;
- kwaliteitsvolle huisvesting voor iedereen verzekeren;
- discriminatie wegwerken en integratie van kwetsbare doelgroepen verhogen;
- financiële uitsluiting en overmatige schuldenlast aanpakken.

In 2008 resulteerde dit in een aanbeveling betreffende de actieve inclusie van mensen uitgesloten van de arbeidsmarkt. Actieve inclusie bestaat uit een geïntegreerde aanpak van

drie luiken: steun voor een toereikend inkomen, een inclusieve arbeidsmarkt en toegang tot diensten van goede kwaliteit.

De Europese Commissie heeft 2010 uitgeroepen tot het Europees Jaar van de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting en heeft het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting aangesteld als nationaal uitvoerend orgaan. Het Europees Jaar in 2010 valt samen met de afsluiting van de tienjarige EU-strategie voor groei en banen en met het Belgische voorzitterschap van de Europese Unie (tweede helft 2010). Samen met de federale overheid en de andere gewesten en gemeenschappen schoof de Vlaamse overheid drie prioritaire thema's naar voren voor het EU-voorzitterschap en het Europees Jaar: kinderarmoede; een toereikend inkomen en dakloosheid.

Ook op dat niveau zal ik erop toezien dat er een integraal en inclusief beleid vooropgesteld wordt dat de kinderarmoede die er nu is, ondervangt en in de toekomst uitsluit. Ik zal de aanzetten geven dat er indicatoren ontwikkeld worden die armoede/welzijn in Europa meten, zowel op landelijk vlak als op gelijkgestelde regionale gebieden.

Namens de Vlaamse Regering zal ik er verder op aandringen dat ook de post-Lissabonstrategie tot doel heeft een wezenlijke bijdrage te leveren tot de uitroeiing van armoede en in het bijzonder: "kinderarmoede".

3.1.2.2. Interfederale samenwerking

Armoede is een complex probleem dat niet alleen binnen de verschillende beleidsdomeinen van de Vlaamse overheid moet worden aangepakt. Belangrijk is ook dat een doelmatig Vlaams armoedebestrijdingsbeleid rekening houdt met de andere beleidsniveaus.

Als coördinerend minister ben ik verantwoordelijk voor de voorbereiding, de afstemming en de representatie bij internationale, federale en intergewestelijke dossiers inzake armoedebestrijding.

3.1.2.3. Samenwerkingsakkoord betreffende de bestendinging van het armoedebeleid

In 1998 werd het 'Samenwerkingsakkoord tussen de federale Staat, de Gemeenschappen en de Gewesten betreffende de bestendinging van het armoedebeleid' ondertekend. Het samenwerkingsakkoord bekrachtigt drie hoofdprincipes voor armoedebestrijding:

- armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting worden als een schending van de grondrechten beschouwd van degenen die er het slachtoffer van zijn. Armoede bestrijden verloopt dus via het herstel van de uitoefening van de rechten van de mens, een gemeenschappelijke doelstelling van alle overheden van dit land;
- armoedebestrijding vergt een transversaal, globaal en gecoördineerd beleid in alle bevoegdheidsdomeinen en een evaluatie van alle initiatieven en acties die worden ondernomen;
- voor een relevant beleid moet de participatie van alle betrokken overheden en personen versterkt worden, in het bijzonder de participatie van mensen die in armoede leven.

Dit akkoord werd 30 maart 2009 op een interministeriële conferentie geactualiseerd.

Het samenwerkingsakkoord was de aanzet tot de oprichting van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. Het Steunpunt organiseert structureel overleg met de verschillende actoren die in de strijd tegen armoede actief zijn (verenigingen waar armen het woord voeren, organisaties die op het terrein werken, instellingen, overheidsdiensten, wetenschappers, ...) in thematische groepen. De analyses, inzichten en aanbevelingen, opgemaakt in deze thematische overleggroepen, worden opgenomen in een tweejaarlijks Verslag dat aan de verschillende regeringen, parlementen en adviesraden wordt overhandigd als bijdrage in het politieke debat. Zoals het tweejaarlijks

Verslag een inspiratiebron kan zijn voor de beleidsteksten en -plannen binnen de verschillende beleidsdomeinen, kan het – op zijn beurt – heel wat materiaal putten uit het Vlaams Actieplan en zijn actualisaties. Het Steunpunt inventariseert documenten van de verschillende actoren aangaande armoede en sociale uitsluiting, en laat tevens onderzoek verrichten op basis van specifieke vragen die op het terrein leven. De Vlaamse overheid is vertegenwoordigd in de beheers- en begeleidingsorganen van het Steunpunt.

Binnen het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting en het tweejaarlijks verslag dat wordt opgesteld, zal ik de Vlaamse aanzetten tot de bestrijding van armoede steeds vooropzetten en de good-practice van alle actoren binnen dit overleg meenemen naar het Vlaamse beleid. In de onderzoeksopdracht van het Steunpunt zal ik de Vlaamse onderzoeksvragen meenemen om te komen tot een beleid dat regio-overstijgend gezamenlijk inspanningen doet om armoede uit te sluiten.

3.1.2.4. Interministeriële Conferentie Sociale Integratie

Om overleg tussen de verschillende regeringen te waarborgen, bepaalt het samenwerkingsakkoord eveneens dat de Interministeriële Conferentie Sociale Integratie minstens tweemaal per jaar bijeen dient te komen. Deze conferentie heeft tot taak te zorgen voor een globale, geïntegreerde en gecoördineerde benadering van het armoedebestrijdingsbeleid.

Samen met mijn collega van Welzijn zal ik als bijzonder aandachtspunt meenemen voor dit interfederaal overleg de automatische toekenning van rechten, waarvoor vaak beroep gedaan moet worden op de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid. Een evaluatie van de federale wetgeving op het consumentenkrediet en de wet op de collectieve schuldbemiddeling dringt zich op, omdat we in Vlaanderen hieraan bijzondere aandacht willen besteden zoals ook in het Vlaams regeerakkoord staat dit vermeld: “De Vlaamse overheid blijft investeren in preventie van overmatige schuldenlast. Onderwijs en gerichte preventiecampagnes dragen bij tot het verhogen van de weerbaarheid voor misleidende reclame en kredietverschaffers. Daarnaast willen we dat alle mensen met schuldproblematiek toegang hebben tot kwaliteitsvolle schuldbemiddeling. We werken een subsidiesysteem uit voor de diensten schuldbemiddeling, mogelijk via bovenlokale samenwerking”.

3.1.2.5. Nationaal actieplan sociale insluiting

De opmaak van het Nationaal Actieplan sociale inclusie wordt gecoördineerd door de POD Maatschappelijke Integratie. De Vlaamse overheid levert een bijdrage aan dit rapport in overleg met de federale overheid en de andere gemeenschappen en gewesten.

Het Nationaal actieplan sociale insluiting 2008-2010 bevat drie sleuteluitdagingen:

- activering en diversiteit: meer mensen uit risicogroepen aan het werk;
- een kwaliteitsvolle, duurzame en betaalbare woning voor iedereen;
- Strijd tegen de armoede bij kinderen: doorbreken van de cirkel van de armoede.

Voor elk van deze doelstellingen worden in het actieplan nationale targets vooropgesteld.

Ik zal er over waken dat er een afstemming is met het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding en dat de maatregelen, die vervat zitten in het Nationaal actieplan, niet indruisen tegen onze Vlaamse armoedebestrijdingsbeleidsaccenten.

3.1.2.6. Brussel

De aanpak van armoede in Brussel stoot onvermijdelijk op de institutionele versnippering, zowel in de interne structuren van Brussel, als in de relatie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot de andere regio's. De Vlaamse Regering wil maximaal investeren in de bestrijding van armoede in haar hoofdstad. Ook zal hier de bestrijding van de structurele

armoede voorop staan met inbegrepen de extra accenten naar kinderen en ouderen. De Vlaamse Regering zal dit doen binnen haar gemeenschapsbevoegdheden.

3.2. “Kennis over armoede moet blijvend verzameld”

3.2.1. Armoedetoets

Het Vlaams regeerakkoord geeft aan: “We vertrekken hiervoor van de vaststellingen van het ViA-atelier van 27 april 2009 en de meetbare doelstellingen die met de sociale partners en het verenigingsleven in het Pact 2020 naar voren werden geschoven.” Naast strategische en operationele doelen formuleren we ook indicatoren die de monitoring van de effecten van het gevoerde armoedebestrijdingsbeleid mogelijk maken”. Het ViA-akkoord en de decenniumdoelstellingen, waarin gesteld wordt dat we op het vlak van armoedebestrijding tot de beste willen behoren, wil ik ook kunnen meten.

Ik wil mensen in armoede een transparant model aanreiken waarmee zij kunnen toetsen of een beleidsmaatregel de gewenste impact heeft of niet.

Deze armoedetoetssteen moet het beleid beter kunnen vatten en de impact ervan vertalen. Dit moet niet een zoveelste moeilijk, verplicht meetinstrument worden, maar een eenvoudige checklist die alle betrokken actoren kunnen hanteren. De ontwikkeling van deze toetssteen wil ik realiseren met alle betrokken stakeholders om een ruime gedragenheid te hebben.

Ik wil samen met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en de academische wereld, en in overleg met de Belgische en Europese overheid, komen tot ‘consensus’-indicatoren die armoede en welzijn meten. Deze indicatoren kunnen ingekleurd worden op een Vlaamse/Belgische en Europese (regionale) kaart om zo te zien op welke plaats, welke armoede/welzijn overheerst. Deze indicatoren van armoede/welzijn moeten in de toekomst ook meegenomen worden naast de economische en financiële indicatoren om de algemene ontwikkeling van een land/Europese regio te meten.

3.2.2. Onderzoek en kennisverzameling

Zoals in het ‘armoededecreet’ aangegeven dient de Vlaamse Regering opdracht te geven tot het verrichten van wetenschappelijk onderzoek voor de ondersteuning van het armoedebestrijdingsbeleid. Ik zal samen met alle stakeholders nagaan welke onderzoeken er reeds gebeurd zijn om gericht nieuwe onderzoeksvoorstellen te ondersteunen.

Kwantitatief cijfermateriaal geeft echter maar een deel weer van de problematiek. De complexiteit ervan komt vaak pas aan het licht in de levensverhalen en getuigenissen van mensen in armoede. Ook hulpverleners en begeleiders beschikken door hun werken met mensen in armoede over heel wat nuttige ervaring. Kwalitatief onderzoek op basis van deze verschillende soorten kennis kan de complexiteit bijgevolg verder uitdiepen.

Er is nood aan een combinatie van al deze verschillende soorten van kennis over armoede en sociale uitsluiting, waarbij ze samen een bijdrage leveren aan het begrijpen van de problematiek en het werken aan oplossingen.

Binnen het kader van het PAO, waar nodig en waar het aangegeven wordt, zal elke Vlaamse minister binnen zijn beleidsdomein opdracht geven tot het verrichten van wetenschappelijk onderzoek inzake armoede binnen zijn/haar functioneel beleid. Elk wetenschappelijk onderzoek zal ik coördineren en faciliteren.

3.3. “Diverse actoren vormen beleidsnetwerken”

3.3.1. Stakeholders van het beleid

Zoals in het Vlaams regeerakkoord wordt vermeldt: “We werken, samen met elk betrokken beleidsdomein en de stakeholders, een nieuw Vlaams actieplan armoedebestrijding uit.

“We willen daarbij verder inzetten op de methode van het participatief beleid met een grote betrokkenheid van het middenveld. Participatief beleid moet een belangrijke bijdrage leveren aan de verdere uitbouw van een innovatief, sociaal en open Vlaanderen.”

Een beleid moet een breed gezichtsveld hebben. Vanuit elk ingangspunt en vanuit elke visie moet dit beleid gestuurd en geëvalueerd worden. Om dit te realiseren heb ik als coördinerend minister van armoedebeleid stakeholders nodig. Met deze stakeholders zal ik dan ook een gestructureerd overleg opzetten om alzo de vinger aan de pols te houden.

3.3.1.1. De verenigingen waar armen het woord nemen en het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen

Participatie staat centraal in het armoedebeleid. Om die participatie te bereiken, voorziet de Vlaamse overheid in de erkenning en subsidiëring van verenigingen waar armen het woord nemen. Dit zijn vzw's die werken aan zes criteria:

- armen samenbrengen in groep,
- armen het woord geven,
- werken aan de maatschappelijke emancipatie van armen,
- werken aan maatschappelijke structuren,
- vormingsactiviteiten
- de dialoog organiseren en armen blijven zoeken.

Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen heeft een belangrijke coördinerende functie om de uitwisseling tussen verenigingen te stimuleren en de dialoog tussen beleid en mensen in armoede te organiseren. Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen ondersteunt hiertoe het participatieproces van de verenigingen. Het functioneert als gesprekspartner voor de overheid, ondersteunt en coördineert de activiteiten van verenigingen, het organiseert overleg en ervaringsuitwisseling en het neemt nieuwe initiatieven.

Het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen moet structureel verankerd worden aan alle beleidsdomeinen om alzo consequent en consistent proactief op het beleid te kunnen participeren.

3.3.1.2. Werkveld

Alle ondersteunende actoren moeten, zoals in het PAO, structureel geraadpleegd worden met betrekking tot armoede en de mogelijke geïmplementeerde beleidsvoorstellen. De rijke schakering van dit werkveld heeft een meerwaarde om samen met het Vlaams netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen het beleid kritisch mee op te volgen en constructieve voorstellen te doen. Tevens kunnen zij vanuit hun dagelijkse werking insteken geven om de armoedebestrijding te verfijnen.

3.3.1.3. Academics

Een armoedebeleid moet door alle betrokkenen, de armen, het werkveld en academics, voortdurend in vraag gesteld worden, getoetst worden op nieuwe methodieken en gevoed worden door nieuw onderzoek. Ik zal dan ook regelmatig met academics overleggen om samen met de andere stakeholders te evalueren en te onderzoeken of we alles in kaart gebracht hebben en uitgespit hebben.

3.3.1.4. Lokale besturen

Ook de lokale besturen, verenigd in de vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) en de vereniging van de Vlaamse provincies (VVP) zullen door de coördinerend minister van het armoedebeleid regelmatig geconsulteerd worden met betrekking tot de problematiek van de kansarmoedebestrijding en mogelijkheden op het lokaal bestuur.

3.3.1.5. Sociale partners

De sociale partners zijn binnen het gegeven van het armoedebestrijdingbeleid belangrijke stakeholders die binnen het sociaal overleg armoede als centraal thema kunnen behandelen.

3.3.1.6. Meldpuntfunctie

Omdat de bovenvermelde stakeholders voor mij een zeer belangrijke rol moeten opnemen, omdat zij de ervaringsdeskundigheid van het armoedebeleid op een hoger niveau moeten tillen, wil ik voor hen ook een meldpunt opnemen.

De overheid is mensenwerk: mensen maken wetten en de wetten worden door mensen uitgevoerd. Maar af en toe kan er al eens iets mis gaan, ook binnen het armoedebeleid. Vandaar een meldpunt voor armoede, in de meest ruime zin van het woord: er zijn voor alle klachten en opmerkingen aangaande het armoedebeleid. Jaarlijks zal ik via de actualisatie van het Vlaams Actieplan Armoedebestrijding een beknopte weergaven doen van de gemelde problemen.

3.4. “Kennis over armoede moet breed verspreid”

3.4.1. Kennisverspreiding en sensibilisering

Armoede bestaat in alle conjuncturen en welvaartsregimes, ook in hooggeïndustrialiseerde en welvarende samenlevingen. De vraag waarom dat zo is, blijft meestal onbeantwoord. Het individueel schuldmodel legt de schuld van armoede bij de mensen zelf omdat men de diepere oorzaak, armoede, niet (her)kent. Mensen in armoede zouden lui, spilzuchtig, drankzuchtig, onverantwoord zijn. Een dergelijke verklaring doet het vaak goed bij de publieke opinie maar zet weinig zoden aan de dijk. Ze is immers sterk beschuldigend, gaat voorbij aan de maatschappelijke processen die armoede veroorzaken en belemmert daarmee een doeltreffend armoedebestrijdingsbeleid. Dit gebrek aan kennis ligt (mee) aan de basis van de drempels waar mensen in armoede op verschillende levensdomeinen mee geconfronteerd worden.

Het opzetten van een correcte beeldvorming naar de samenleving is binnen het begrijpbaar maken van armoede een eerste aanzet. Wat men niet kent, kan men niet begrijpen. In overleg met alle betrokken actoren zal ik acties opzetten om alzo bij te dragen aan een betere beeldvorming.

3.4.2. Informatie en communicatie

Verstaanbare informatie en respectvolle communicatie lijken een evidentie. Toch krijgen mensen in armoede nog steeds moeilijk toegang tot informatie die hen aanbelangt. De communicatie met de verschillende (overheids)diensten verloopt vaak moeizaam en stroef. Begrijpelijke informatiecampagnes via lokale en centrale informatiepunten en een goede samenwerking met ervaringsdeskundigen en verenigingen waar armen het woord nemen, zijn noodzakelijk. Mensen in armoede zijn evenwaardige klanten die recht hebben op klantgerichtheid, klachtenbehandeling en wettelijke bescherming. Extra inspanningen moeten waarborgen dat informatie de mensen bereikt. Hierbij denk ik onder andere aan de Vlaamse infolijn, de website van de Vlaamse Regering, administratie en andere Vlaamse entiteiten, ...

Daarom zal ik met het Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen en de media-actoren overleggen hoe we de informatie toegankelijk kunnen maken. Informatie en communicatie vanuit de Vlaamse Regering en zijn entiteiten zullen getoetst worden aan deze toegankelijkheid. Met mijn collega in de federale regering zal ik eveneens dit ter sprake brengen.

Ingrid LIETEN

viceminister-president van de Vlaamse Regering,

Vlaams minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en Armoedebestrijding